

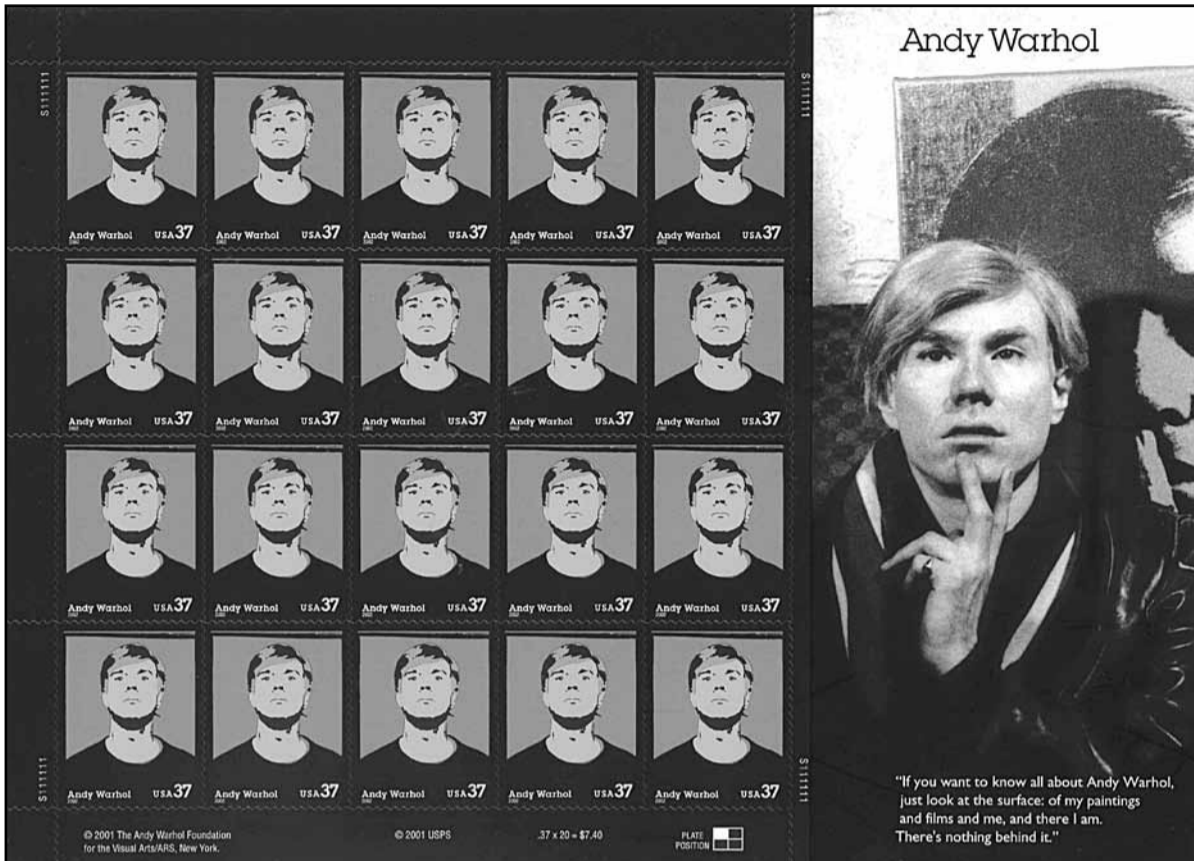
НАРОДНЫ НОВИНКЫ

КУЛЬТУРНО-СПОЛОЧЕНЬСКИЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

р. XIX • ч. 31 – 32 • 5. август 2009 • ціна 0,20 €

<http://www.rusynacademy.sk>

• В США в р. 2001 выдали блок 20 поштовых знаков с автопортретом Енді Варгола у молодім віці, на боці котрого є і фотографія умельца в середнім віці жывома.

Енді ВАРГОЛ (Андрій ВАРХОЛА) – найславніший Русин (К недожытым 81. народенинам краля поп-арту)

Американ русиньского корія – Енді Варгол, родічі котрого ся переселили з малого села Микова (окр. Стропків) на выходній Словакії, народив ся 6. август 1929 як Ендры Варгола в Піттсбургу. Першы америчкый маляр, представитель поп-арту, котрому був присвяченый музей мімо америчкого контіненту, в Міджілабірцях, Музей модерного уменя Енді Варгола (1. 9. 1991), і в ёго роднім місті – Піттсбургу (16. 5. 1994).

Енді Варгол бы найсамобытнішим представителем поп-арту. Ёго ціложытовна работа бы ся дала поділити до трёх частей: умельцкы зачатки Енді Варгола (ПРЕ ПОП), найславнішы roky умельца (ПОП-АРТ 60. – 70. roky) і ПОСТ ПОП-АРТ у 80-ых роках, кідь уж умелець жыє скоріше із „старой“ славы. Варгол ся уж за своего жывома став легендов. Тяжко найти міджі умельцями США подобного, котрому было присвячене тілько публіцты і славы. Своім окремішнім зьявом вызерав як „мімоземщан“, а сам себе, свою тілесну скриньку поважовав за часть уменя. На розділ од іншых збогатликів, котры не были шляхтічного роду і под., Варгол, сын художных родічів Андрія і Улі Вархоловых, мав приступ всягды, де лем не хотів. Позывали го на славы і акції, де ходила „сметанка“ Америки. То ся

не подарило ани найславнішым звёздам філму або поп-музыкы.

Добити ся акуратной правды о ядрі і змыслі жывома Е. Варгола і ёго фолозофії є барз тяжке. Тілько розопря, як в собі ніс тот чоловік, не найдеме в історії уменя. Скоро до кінця своего жывома (умер 22. 2. 1987 по операції жовчника) таів свій повод і місто народжіння. Міджі людми вызерав як екстравагантна жыва фігура в стріберній парохні, но в ядрі то была невротічно штуркутована особность, несміла і недовірлива. Ева Віндмоллер по розговорі з Варголом про часопис *Штерн* повіла: „Не є цалком добрі зьєднати інтервю з Енді Варголом. Стожонівати ся з ним. Він терпить, лем неохотно пуцать до середины своїх чувств, докінця і до своей легітімації.“ У світі вышло множество книжок, котры суть присвячены Енді Варголови. Докінця і дві, якбач, в ёго авторстві. Але покы є правда, што говорять ёго найблизшы, Енді все був такы зайняты, же нияку книжку бы не встиг написати. Правда, охавив много выповідей, магнетофонных записів і фотографій. Але ці суть ёго автобіографічны книжки оправдовы і ним написаны, о тім мож похыбовати. З мно-

(Продовжіння на 2. стор.)

Сучасный ерб вшыткых Русинів світа

За першой Чеськословеньской републикы (1918 – 1939) був то ерб Підкарпатьской Руси як ей інтегральной части, в сучасности є ербом Русинів на цілім світі.

Попис ербу: в лівій половині – 3 золоты смугы (полосы) на світлобелавім полю, в правій половині – у темночервеній фарбі фігура стоячого на двох лабах карпатьского медвёдя з отворенов папулєв на стрібернім підкладі (фоні). Медвёдь сімболізує Карпаты, три золоты смугы (подля дакотрых ученых) – три рікы: Уж, Латоріцю і Тісу.

Тот ерб є на титулній сторінці скоро вшыткых русиньских періодік. Од того цісла, так бы повісти з нагоды 18-річного юбілею *Народных новинок* (перше цісло вышло 25. август 1991), русиньскый ерб дістає ся і на титулну сторінку наших новинок.

- аз -

Русиньскый знак в чеськословеньскій штатній сімболіці по р. 1918

По взнику першой Чеськословеньской републикы 28. октобра 1918, як то при взнику новой штатной формации звыкне быти, мали повны руки работы геральдици, котрых задачов было выготовити пропозиції на штатны сімболы новой державы. Тоты пропозиції было треба зреалізовати якнайскоріше, бо політичний жылот і репрезентация країны як на домашній, так і на заграничній уровни сі выжадовала пріяты штатных сімболів: штатной заставы, штатного знаку, печати і гімны. О тім вопросі пише Мгр. Мілан Глиномаз з архіву Народного музею в Празі у своей одборній статі з назвов *Vývoj československé státní symboliky v letech 1918 – 1990*, котра была опублікована в *Sborníku archívnych prací* (Praha: Panorama, 1992, річ. XLII, с. 81-140). Нас з той штудії, котру до Пряшова приніс аматерський геральдік і пріятель Русинів Вацлав Ненагла з Добржїша в Чеській републиці, буде інтересовати вопрос знаку Русинів, котрый сімболізовав тогдышню Підкарпатьську Русь.

Першы крокы на пропозицію штатных сімболів были адресованы Народному выбору до Прагы, по котрім перевзяла агенду міністерська рада. Тот выменовала 31. децембра 1918 комісію про установлїня штатного знаку і заставы ЧСР. В зачатках vznikали скоріше патріотічно мотивованы пропозиції, котры мали дость слабу професіоналну уровень. Як дочасный знак ЧСР був 19. мая 1919 владов установлена пропозиція зо стріберным левом в червенім полю на французькім щіті. Была то зьєднудушена форма про потребы штатной адміністративы. Почас року 1919 був тыж схвалений середній знак в четвєртиннім щіті, де в першім полю був знак чеськый, в четвєртім честнім полю знак Сло-

(Продовжіння на 3. стор.)

• Малый, середній і великый ерб Чеськословеньской републикы, хоснованы од 30. марта 1920.

Енді ВАРГОЛ (Андрій ВАРХОЛА) – найславніший Русин (К недожытым 81. народенинам краля поп-арту)

(Закінчення з 1. стор.)

жества публікації, котры суть присвячены Е. Варголови, найоптимальніша і найсолідніша ся видить книжка Давіда Бордона, названа *Варгол*. Словенська публікація Богуша Хнєупека *Енді* є счасти літературов факту, а счасти містіфікаціов.

Таже, який досправды був Енді Варгол? Што приніс про модерне витварне уменя? Быв особностів з врод-

• **Вызнамна особность світового уменя – Енді Варгол, в старшім віці.**

женим інштінктом про торг, про просядіння самого себе, про змысел реалізації нового. Быв ґеніалным позорователём сполоченського жывота, рухів у сполочности і в уменю. Знав розпознати потребне і збыточне, а чаровно доказав збыточне підвышыти на педестал уменя. Быв тілом і душов менежером, соціологом, психологом і умелцем. Добрі знав, што може зробити вплив на векшыну людей. Якбач, повів, же на світі жыє найвеце людей, котры ся боять о будь-што або будь-чого. З той причіны чинять добре і зле. Ёго діліня людей на холодных цініків і невротичных добраків го привело к тому, же ся з великов терпезливостів „занімав“ підозріванём і недовірив к особам, котры докладно не знав. Жебы компензовав свій страх із смерти, їв лем легкы поливкы, а в даякых позах выголошовав, же на смерть не вірить. Была то лем компенсація, фірганка перед страхом, зато уж од дїтства мав з ній страх. Джон, старший брат Варгола, твердить, же ся не ішов ани попозерати на свого мертвого вітца. Ёго мати Юлія твердила, же Енді був цалком інакшый, як був знамый публічно. Імідж, котрый презентовав публічно, був, якбач, частів „выбавы“, котру в тім часі каждый умелець потребовав. Варголів імідж го скоро стотожнив з уменём, котре сам продуковав.

Яке то было уменя? Кідь бы сьме ся то перед двадцятьма роками попросили історіків уменя, якбач, много з них бы повіло, же є то ґіч. Предці то было „буржоазне уменя загнаваючого капіталізму“. Тяжко і небезпечно вступати до совісті чоловіка, але берьме го так, же была така доба. Варгол зачінав як каждый другый умелець „з тым, што мав“. По абсолвованю Карнеґіового технологічного інштитуту в Піттсбурґу (штудовав у роках 1945 – 1949) зачінав ведно із своїм приятелём Філіпом Пырнштайном як рекламный витварный аранжер. Як бакаляр витварного уменя одходить в р. 1949 до Нью Йорку, де продовжує в роботі рекламного витварника про обувницьку фірму І. Міллера. Робить обычайного аранжера і декорує выкладны скрині обходів. Окром того, дома, в пронаятім апартаменті на площади св. Марка, все креслить і малює. Видить, же нелем в Европі, але і в Америці ся зачінають змагати новы напрям – поп-арт. Як добрый психолог приходить на то, же уменя, котре творили умелці в тім часі, тратить свій кредит у клієнта і падає інтерес о абстрактне уменя. Цілий світ ся му видить як масовый продукт. Всягды на улиці, у выкладах ся стрічать з масовостів, котра vznikать простым множинём. Подобно як міджі людми і міджі звірятами видить тоту істу выробу спожыв-

вачного продукту. Люде ся множать, родять, старіють і одходять як кібы были продуктом когось над чоловіком. Подобно є то ай з товаром. Што так попробовати масово „выробляти“ уменя? Заникнув бы розділ міджі тьма, котры економічно на то мали, і тьма, што не мали ани на обычайны жывотны потреби. Кідь зачне масово „выробляти“ образы, будуть, як конзервы Кембеловой поливкы. Але як то зробити? Яков техніков? Спочатку Варгол пробував „множыти“ свої творы обычайныма одпечатками через індіґо. Ёго сыновець Джеймс Варгол твердить, же якраз образы з того часу суть найціннішы. Але тотя техника му не стачіла, была помала і технічно тяжка і недоконала. Якбач, сі спомянув на старый спосіб переносованя образків, котры практизовали уж на далекім выході, глвно, в Японії давно перед нашов еров. Ситодрук.

Гей, была то техника, котра помогла Варголови вступити до „масового продукту уменя“. Перше ситодрукованя, котре Енді указав своїм матери, ей так заінтересовало, же, якбач, скричала: „Енді, кібы ся так дали множыти діти! Было бы повно Енді, Енді, Енді..!“

Пише ся рік 1962 і Енді Варгол зачінає „малёвати“ на полотні і картоновім папіру техніков ситодрукованя першы свої „масовы“ Кембеловы конзервы. Є зошалітый до малёваня того, што є публічно знаме і популярне. Наслідують портреты артїсток, голівудських суперзвїзд. Бере участь на выставах поп-арту в *Сідні Дженіс галлері* в Нью Йорку і наслідуює перша самостатна выставка в *Елінор Вадрс Стейбіл галлері* в Нью Йорку. Позерателі обдивляють і критізують ёго ситодруком выготовлены полотна, на яких суть накреслены катастрофы, портреты славных людей і под. Од р. 1963 много выставує по США а в р. 1964 має першу самостатну выставу в Европі, в Паріжі (Гарелія Елейн Соннабенд). В тім році має першый інцидент, кідь незнама жена зачінає стріляти на выставлены портреты Мерліні Монро. В роках 1966 – 1968 Варгол мініть спосіб витварной самореалізації, зачінає філмовати, але о успіху тяжко говорити. В тых самых роках сполупрацує із ґруппов *Велвет андерґраунд*, але пак ся вертат к своему „малёваню“ техніков ситодрукованя. Систематічно робить выставки (1978 р. – Кунцтавз Цуріх). Малює много портретів славных особностей – од Мао Цетунґа аж по Леніна. Все в лімітованых серіях. В р. 1982 – 1986 малює образы на тему Катастрофы і цікл образів з лебками. В р. 1986 ся вертат к малёваню автопортретів і робить пару портретів Леніна. **22. фебруара 1987 умереть.**

„Пришов єм на то, же выштыко, што роблю, є споене із смертєв.“ повів Енді Варгол, кідь був на нёго зроблений атентат. Были то роки, в котрых бівшу увагу в своїх творах обертав расовым непокоям, самовраждам, автогаваріям і под. Може то є лем нагода, але по роках, тісно перед смертєв, ся зачав занимати темов смерти зясь. Велика серія образів з лебков як кібы передзначовала ёго властный кінець. Якбач, ёго выслов ся практично выповнив ай по пару роках.

Робота Е. Варгола зістане іщі довоґ дискутабілна. Є незнама, як і жывот умелця. Ёго коротка умелецька путь од першых малюнків, розмножованых через індіґо аж по ситодрукарскы і комбінованы технікы, зістане іщі роки істочником скуманя і аналізу. Є істе, же Енді Варгол ся став славным Енді Варголом в 60-ых роках. Ці то вже были серіґрафії *SOKING POT*, 1962, *CAMBEL'S SOUP*, 1960, портреты славных Жыдів з 1980 року або портреты філмовых звїзд і под., Е. Варгол выступив на сцену поп-арту в часі, кідь то было найактуальніше. Быв ходем раз в жывоті на справнім місті в справнім часі, як звык в опачнім змыслі говорити по атентаті, же „быв єм в несправнім місті в несправнім часі!“

Робота Е. Варгола є барз велика. Ситодрукованём „выробив“ тїсячі творів. Тадь лем каталог *ANDY WARHOL PRINTS* з 1988 року уваджать 413 (ситодруку на папіру) в лімітованых тїражах 50 – 300 фалатків з каждой серії. Подобно є то ай в припаді ситодруку на полотнах. Варгол што до чїсла витварных работ є, якбач, непереможный. Правда, помогла му к тому і ёго „фабрика“ на уменя – „ФАКТОРІ“, як назвав свій ательєр, і много сполупрацовників. Але в каждом припаді робота Варгола ся стала єдным з векшых колесок ланцка розвоєя модерного уменя другой половины ХХ. стороча. Ёго вплив на сучасне уменя є великий. Выслов Роберта Равшенберґа: „Не каждый Варгол є добрый Варгол, але злыи не екзітує,“ бы міг послужыти як епітаф.

Др. Михал БИЦКО, ПгД.

Варгол, Варгол, Варгол...

Трираз Варгол??? На фестивалі карпатської культури ФЕКАКУ в Ростоках была і *Варголіада*, а тыж ся там промітали філмы о Русинах, котры ся якимесь способом дотыкали умелця Енді Варгола. Заєдно ту мож было купити словенсько-польську монету, на котрій є выображена скульптура Енді Варгола, што стоить перед лабірським Музеєм модерного уменя Енді Варгола. Другый Варгол ся недавно презентовав у Строккові, де ся скінчила выставка *The Andy Warhol pop art Clubu* зо збірок Осифа Кеселіці, котра была продовжена до 26. юла, бо vznikла можность позвати на ню Джона Варголу – брата Ендіа. Шкода лем, же пан Варгола не припутовав до Миковой на *WarholFest*, котрый був того року далшов выдаренов акціов, замірнянов на Русинів.

Михал Завацькый, главный організатор миківського фестивалу русиньской культури, котрый був **25. – 26. юна 2009**, позвав **Джона Варголу**, бывшего віцепрезідента Надації візуального уменя Ендіа Варгола в Нью Йорку, но тот наконець до Миковой не пришов. Шкода, бо тогорічний програм, вдяка міджінародному проекту SHANTICA (реалізаторы **Анна Кнежова і Мірослав Кнежо**), дав фестивалу в Миковій європейского духа, но было ту чути і русинство, і Варгол. Варгол був притомный в креаціях молодых авторів зо семох європейских країн: Англіцька, Шкотська, Словінська, Словенська, Румунська, Естонська і Голандська. Каждая країна ся презентовала своїм куртым выступом – кроём, народным фолклором і заставов своїй домовини. Заєдно тыж на фестивалі творили властны текстільны креації – моделы шат – молоды амбіціозны модны творці. Ужасна модна шов в інтерпретації скуточных моделок, была неповторна.

На своє сі пришла дїтвора, студенты і старшы участници, котры на фестивалі могли в рамках творивых ділень малёвати і творити властны умелецькы креації.

Далшым важным моментом, котрый подля мене на дотеперішніх фестивалах Е. Варгола абсентовав – то є русиньский народный характер. Пані Кнежова, довгорічна фолклорістка і добра організаторка (окрем іншого, заложыла і фолклорный колектив *Стропківчан*), приправила про Миківчанів фрагмент з ориґінальной русиньской творчости. Композицію *Руснак* запрентентовали молоды Русины – **Дедё, Андрій і Сашка Кеселіцёвы**. Атмосферу підкріпила і прекрасна співанка, котру Варголова мама – **Уля Звацька-Вархолова** наспівала на ЛП-платню. Варгол своїй мамі поміг тоту співанку награти – ёго мама співала двойголосно на плейбек. Уля потім послала платню своїй сестрі Еві Завацькій-Безековой до Миковой. Властником платні є родина Владимира Противняка. Дякуючі звуковому перепису **Яна Маюрника**, могли навщівници фестивалу чути красну русиньську співанку *Чорны очка заплакали...* Співанка є сама по собі интересна, бо ясно говорить, же Е. Варгол був Русин. Популярна ґрупа *Елан* тоту співанку спрацовала, докомпоновала к ній свій додаток і тоту ЦД, зарамоване як образ, подаровала Америцькій амбасаді на Словенську з нагоды выставки Енді Варгола в Братіславі перед пару роками.

Шведський композитор знамой ґруппы АББА телефоновав до музея в Міджілабірцях, бо і він хотів дістати запис співанки. З нагоды Варголовой выставки у Шведську хотів тыж тоту співанку управити і запрентетовати у Шведську.

В програмі миківського фестивалу выступали і такы умелці, як Грек **Сталіс Прусаліс**, котрый жыє в Остраві, або **Андрій Кандрач**, котрый робить фолклор на высокій професіоналній уровни. Тяжко повісти, ці далшый програм мав русиньский акцент – колоточі, Робо Казік, Гелена Вуртїхова, Петер Сташак, атракції, народна забава.... Очівно, організаторы хотіли привабити якнайвеце людей... З той мішанины ся мі найвеце любив *Дрішляк*, котрый тыж робить народну культуру, но придали і пару русиньских гітовок – *А чія то хыжа, Яворове лїстя...* Наконець, і сам Енді Варгол мав контакт з музиком каждой сорты, а бізнїс, комерція, не были му чужді, праві наopak. Він сам повів: „Робити добре уменя є файно, но найвекше уменя є бізнїс.“ А Микова робить бізнїс у великім штїлі. Бог їм жычів хвілю а кількость участників намного перевышыла хоцькотрый свідницькый фестивал. Няй ся так подарить і на другый рік!

Осиф КЕСЕЛІЦЯ, Свідник

• **Енді Варгол: Портрет Майкла Джексона, котрый в р. 2009 был проданый за 278 500 америцькых долларів. Тота ціна за портреты Джексона по ёго смерти іщі веце наростла.**

• **Серія десятєх знамых пропозицій на різны Кембеловы поливкы од Енді Варгола, котры ся выставяють в Музею модерного уменя Енді Варгола в Міджілабірцях.**

Одышов у вічність ПгДр. Вацлав Дворжак

31. юла 2009 по тяжкій хвороті перестало бити серце 73-річного ПгДр. Вацлава Дворжака, бывшего діригента і хормайстра даколишнього Піддукляньського українського народного ансамблю, днесь Піддукляньського умелецького народного ансамблю у Пряшові (ПУЛЬС), котрый зробив немало управ русиньських народних співанок про тот колектив і вообще про хоровий спів. Послїдня розлучка з ним была 4. авґуста 2009 у Домі смутку в Пряшові. Ку вшыткым тым, котры высловили ёго жені і родині глибоке сочувство, придаєме ся і мы, члены редакції Русин і Народны новинки.

Вічная ёму память!

ЕЙ, ЗАСПІВАЙМЕ СОБИ

Зьєднудушена управа про сполочный спів з нагоды стрічі бывших членів ПУЛЬС-у
25. 9. 2008, котру зробив Вацлав ДВОРЖАК.

$\text{♩} = 72$

1. Ej, za - spi - vaj - me so - bi, naj bu - de ve - se - lo,
2. Ej, to - to na - še se - lo na bi - lo za - cvi - lo,
3. Ej, za - spi - vaj - me so - bi, bo sja ro - zyj - de - me,
4. Ej, my - ne ro - čok i dva i dvi ho - dy - noč - ky,

G/G - D/D - D/D G/B Am/A D/D D⁷/D G/G

naj sja roz - ve - se - lyť to - to na - še se - lo.
jak by me - ne za - nym ser - ce ne - bo - li - lo.
my - ne ro - čok i dva, po - ky sja zyj - de - me.
po - kyť sja zyj - de - me vjed - no do ku - poč - ky.

D⁷/D D⁷/A G/G D⁷/A G/G D/D D/D Em/E Am/C D⁷/D G/G

Русиньський знак в чеськословенській штатній символіці по р. 1918

(Закінчення з 1. стор.)

венська, в другім знак Моравы а в третім знак Слезька. Тот знак хосновав президент Т. Г. Масарик в часі свого перебування в США. Офіціальны пропозиції але не были вшыткыма акцептованы, і наприклад, на Словенську ся в першых місяцях хосновав, на основі наряджїня міністра з повными правомочама про Словенско МУДр. Вавра Шробара, знак чеськословенських воєнських легіонарів. Резоновав тыж вопрос, же чеський лев, приятый як дочасный знак ЧСР, не символізує Словенско, на розділ од легіонарського знаку, де Словенско мало своє зображїня.

Вопрос знаку Підкарпатської Руси і ёго імплементації до знаку ЧСР ся став актуальным по 10. септембрї 1919, коли сенжерменський договір узнав припоїня Русинів жыючих на юг од Карпат к Чеськословенську. Міністерство внутрішніх діл 18. децембра 1919 дало президії міністерської рады такую пропозицію: „Міністерство внутра укладать президії, абы якнайскоріше предложыло основу закона, котрым ся установить знак Словенська, як і малый і середній штатный знак, і дале жебы реалізовало приправны кроки к установлію знаку Підкарпатської Руси...“

3. януара 1920 заслало тогдышне міністерство внутра адміністраторови Підкарпатської Руси в Ужгороді письмо, в котрім, выходячі з погляду Густава Фрїдріха і Ярослава Курсы, рекомендує про Підкарпатська Русь, яка до того часу знак не має, взяти за ей символіку знак дакотрых бівших міст Підкарпатської Руси. Міністерство внутра тыж пожадало інформацію: а) ці ся на Підкарпатській Руси обявили дякы жадости або пропозиції в тім напрямі, і б) жебы были міністерству внутра засланы фарєбны пропозиції або фотографії з popisом знаку вызначеных міст Підкарпатської Руси. На тото письмо але компетентны місця в Ужгороді аж до 20. марца 1920 не реаговали.

Кідь по півдруга року довгий діскузії о штатнім знаку ся выкрісталізовала подоба чеськословенського знаку і ёго трьох форм: малого, середнього і великого, отвореный зїстав вопрос знаку Підкарпатської Руси. 8. марца 1920 міністерство внутра ся у адміністратора Підкарпатської Руси в Ужгороді телеграфічно інформовало о тім,

якы суть предствы о знаку на Підкарпатю. Міністерство скоро дістало одповідь, же дві найміцнішы народностны групы суть ту великоруська (русиньська), з народныма фарєбами червеных і біловых, і українська, з фарєбами белавых і жовтовых.

На тоту інформацію реаговав професор Густав Фрїдріх і порадив дати до знаку медвідя, котрый є тыж в знаку міста Ужгород (то але не была правда, бо Ужгород не мав у знаку медвідя – позн. авт.). Што ся тыкать фарєб, рекомендував компромісне рішїня – т. є. хосновати вшыткы штири уведжены фарєбы. Зарівно рекомендував popis знаку, котрый бы ся находив в середнім і великім знаку ЧСР. Тоту пропозицію такой зреалізовав маляр Я. Курса.

Таку пропозицію знаку Русинів предложыла президія міністерської рады 12. марца 1920 на посуджїня посланцям з Підкарпатської Руси, котры з ним в основі были згодні, але проголосили, же не мають компетенції рішати о тім. Далшы подобы знаків з Підкарпатської Руси пришли запізно і были з гералдїчного аспекту на низшій уровни, або докінця фантастїчны, зато не были акцептованы і были одложено ад акта.

Уставному выбору была предложена пропозиція професора Густава Фрїдріха і конціпісты Ярослава Курсы, котра была прыята і котру посланці парламенту дефінітивно схвалили Законом ч. 252 з дня 30. марца 1920, яким ся выдавали установлія о штатній заставі, штатных знаках і штатній печати. То значить, же од того періоду естувє знак, котрый за свій по році 1991 прияв Світовый конгрес Русинів: „Щїт розділений наполовину. В правій половині на белавім полю суть три златы дрывна, в лівій половині на стрїбернім полю є зображений в позїції скоку і долїва позераючий червеный медвідь.“

З вышеповідженого є ясне, же історичный ерб Підкарпатської Руси vznikнув в Чехах і пропозиції Волошїна (была характерізована як комплікована і барз выумелкована) і Центральной Руськой народной рады Гаґатка-Цуркановїча (їх знак ся веце подобав на приятый, але намісто трьох златых і чотырех белавых пругів мав у лівій часті златы тройраменный хрест) не были прияты. І в тім вопросі ся вказала нееднотность русиньських

• Три пропозиції ербу Підкарпатської Руси: (зліва) од группы навколо Августина Волошїна, од Центральной Руськой народной рады і од професора пражской універзіты Густава Фрїдріха, котрый был наконець приятый як офіціальны знак Русинів у символіці ЧСР і хоснує ся дондєсь.

представителів Підкарпатської Руси, котра все веце знепокоєвала Прагу. Новый ерб але был приятый так, як го на основі пропозиції з Підкарпатя зреалізовав професор Г. Фрїдріх і Я. Курса.

В часі тзв. помніховской републікы (30. 9. 1938 – 15. 3. 1939) было ясне, же настає ділія Европы. Фашістичне Німецько окуповало велику часть Чех і Моравы, Словенско і Підкарпатя здобыло автономію, але по віденській арбітражі мусили одступити южны території Мадярську, зміны ся дотулили тыж штатных символів. Таким способом „обскубена“ републіка уж не была тов країнов, котра бы мала акцептовати у своїм знаку гералдичне зображїня великого і середнього знаку Чеськословенська. В тім провізорнім періоді ся зачав хосновати малый знак ЧСР, котрый представляв істу форму неутралїты, без зображїня тых регіонів, котры мали быти занедовго од Чеськословенська одорваны.

31. октобра 1938 ся зышла порада, котра рішала зміны будучіх державных знаків, причім конштатовала, же не є ясне, ці про автономну форму ествованя Чех, Словенська і Підкарпатської Руси ся буде надале хосновати офіціальна назва ЧСР, і же про нову управу штатных знаків нїт закона. Наперек тому ся приступило к приправі штатных символів в дакількох алтернатївах. За основу была взята ідея, же вшыткы три землі мають быти на щїті заступлены в еднакій мірці. Было приправленых дакілько пропозицій з ділінем на три поля і были выбраты дві основны алтернатївы:

1. Праве поле – знак Чех, лїве поле – знак Словенська а спїдній знак Підкарпатської Руси з медвідєм.

2. Праве поле – знак Чех, лїве поле – знак Словенська (так, як при першій алтернатїві), але в знаку Підкарпатської Руси мала быти зміна – місто медвідя в белавім полю мало быти белаве поле зо златым тризубом.

Тризуб святого Володимира мав представляти символ України в бою проти царської Росії. Быв то ясныи вплив українських сил, котры приправлєвали план припоїня бывшой Підкарпатської Руси к українській

території за Карпатами. Тыж была приправлена алтернатїва про припад, же ся подарить дакотрым політїчным силам здобыти автономію про Мораву і Слезьско. В тім припаді был приправлений знак розділений на штири поля.

Народне згромаждїня в Празї прияло 22. новембра 1938 уставный закон о автономії Словенської країны і о автономії Підкарпатської Руси. Нове членїня републікы ся але не одбило на зміні штатных символів і было наряджене і в новій ситуації надале хосновати середній штатный знак і заховати традичну штатну заставу Чеськословенська.

29. юна 1945 на основі договору міджі ЧСР і СССР тзв. Закарпатська Україна ся стала інтегралнов частєв Української ССР. На території Підкарпатської Руси ся поступно перестав хосновати знак з медвідєм, котрый замінив тризуб і белаво-жовты фарєбы української части СССР. І хоць ся неофіціально хосновав, но главно в повойновім періоді ерб з карпатським медвідєм был „нежадучій“, бо він припоминав еру Чеськословенська і первїстну приналежность той часті України к высїлому середньєвропейскому Чеськословенську.

В децембрї 1990 Закарпатська областна рада України доволила хосновати даколишній знак з медвідєм. Тот символ зачав од свого зникну – од року 1991 – хосновати як офіціальныи знак Світовый конгрес Русинів і поужувать го векшына русиньських організацій у світі.

Лїтература:

ФІЛІПОВ, О.: Таємниця Підкарпатської Руси. Ужгород : Карпати, 2006.

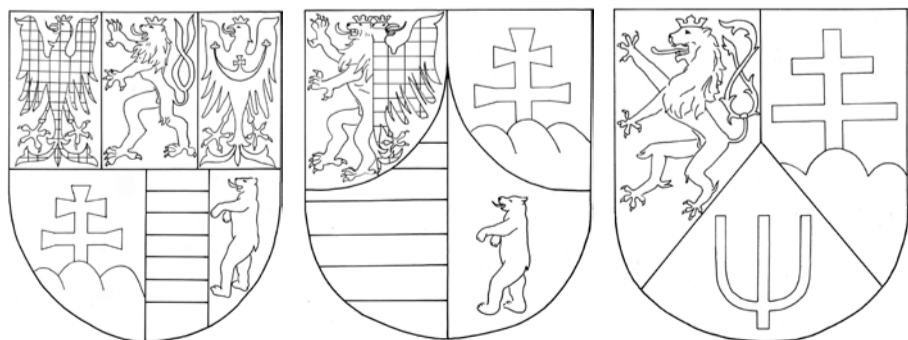
HLINOMAZ, M.: Návrhy znaku Podkarpatské Rusi z roku 1920. In Heraldicko-genealogický zpravodaj, річ. XIX, Praha, 1986.

HLINOMAZ, M.: Vývoj československé státní symboliky v letech 1918 – 1990. In Sborník archivních prací, річ. XLII, Praha : Panorama, 1992.

ПОП, І.: Енциклопедия Подкарпатской Руси. Ужгород : Издательство В. Падыка, 2001.

СІЧИНСЬКИЙ, В.: Тризуб і прапор України. Львів : Місіонер, 1995.

Мґр. Петро КРАЙНЯК, Пряшів

• Дві пропозиції (зліва) штатного знаку помніховской ЧСР од ПгД. Йозефа Граського, котры наконець не были уведжены до практичного жывога, як і пропозиція, в якій „русиньского медвідя“ мав замінити тризуб св. Володимира.

• **Солісты 13-членной музичной группы під назвов ЧУМЗБАГЕРА, котра грає главно русиньскый ро-кренрол: (зліва) Сашка Кеселіцёва, Домінік Юріна і лідер групи, композитор і співак – Осиф Кеселіця, котры успішно выступили на нултім річнику Фестивалу карпатської культури Русинів у Ростоках при Свіднику.**

Русиньскый карпатський фестиваль мать душу

Незіскова організація Русиньскый центр (РЦ, н. о.) у Свіднику зорганізувала 24. – 26. юла 2009 нултый річник Фестивалу карпатської культури Русинів (ФЕКАКУ), котрый ся одбывав в лоні прекрасной природы в ареалі звідарні в Ростоках (окр. Свідник). Директор РЦ, н. о., Данієл Брудняк плановав грандіозный фестиваль, но внаслідку фінанчній кризи і недостатку фінанцій ся россяг і програм фестивалу зредуковали. Наперек тому ся вказало, же ФЕКАКУ мать потенціал, жебы ся в будучности з той міжнародной молодежной культурної акції стало достойне і репрезентатівне свято русиньской карпатської культури скоро у вшиткых ей формах. Велика часть програму фестивалу належала модерній музиці. Спочатку была напланована і фольклорна часть, но про недостаток фінанцій ся фольклор выпустив з програму. Зато любителі роковой музики сі пришли на своє.

По вступных словах Мґр. Осифа Кеселіці, председы Справной рады РЦ, н. о., як першый выступив „Ладё зо складу“, котрый участників забавляв скоро півгодину гров на гітарі, устній гармоніці і тамбуріні. Про тых, котры не знають „Лады зо складу“, доповню інформацію і нім, цитуючі ёго властны слова: „*Єм братранець Міша Кащака і приніс єм вам ту погоду...*“ Нащастя, ніч плане з фестивалу Погода ся ту не повторило і ніхто з участників не потребовав поміч докритів (хоць Ладё грав дакус без ладу і складу). Але молодеж брала Лады як народну забаву на зачаток акції, просто, жебы была сранда... З властыма співанками ся представив Крістіан Гуняра зо Стаціньской Ростокы. Крістіан ся про-

славив з капелов РАСПУТІН і своїм сонґом *Чом вы, Русины...* Ёго фанклуб під сцену не мож было не збачіти і робив добру наладу. Гуняра недавно выдав ЦД з назвов *Чом мы Русины*, на котрім суть ёго властны співанки (двойцедечко з девятнадцатьма співанками).

Позад нёго як „туча“ пришла на сцену знову-зроджена капела ЧУМЗБАГЕРА, котрой штири співанки были прияты з великим аплавром. Кошічане ЮРІЙ and The GaGarins привели участників до транзу, їх музика ся мі досправды любила. Фінале першого дня належало двом польським капелам. AVARIANT NATO уж Свідничане знають як з фестивалу у Ждыні, так і зо Свідника, де пару раз выступляли. Капела грать реґе і панк. Ужасна была і друга польська капела ADHD, котра грає панк. Окрем музики, ся промітали і філмы з русиньсков тематиков, місто ту мала і Варголіада Осифа Кеселіці.

Задумом фестивалу ФЕКАКУ є ословити молоду генерацію, котра любить природу, станованя або і ночованя під голым небом, кендеріцю печену прямо на огню, гуляш вареный в котлику над огнём, бонгованя і співаня коло гітары до пізной ночі... Є то акція о приятельстві, колективі близких людей, котры сі розумлять і мають подобны інтересы. Подякованя належить Владімірови Противнякови, председови Русиньской оброды на Словенську, спонзорови Міронови Крайковічови і генералному спонзорови Мартінову Русинови.

Фестивал ФЕКАКУ був успішний і тішиме ся зась за рік. Віват ФЕКАКУ 2010!

Андрій ЛЕШЕК

ПУЛЬС репрезентує Словакію у Франції

18. юла 2009 Піддукляньскый умелецькый народный ансамбль (ПУЛЬС) попутовав до міста Мартікез у Франції, жебы репрезентовав Словакію, але главно Пряшівскый самосправный край на міжнароднім фольклорнім фестивалі. Є то еден із найбівших фольклорных фестивалів у тім регіоні. „Місто Мартікез є на Французській рівері а главно сцена є прямо на морю. ПУЛЬС почас перебуваня на нім дакілько раз выступив з програмом *Зачарованы поглядом*, котрый мав лем недавно свою премєру в Пряшові. Попритім ПУЛЬС мав напланованы і супроводны акції, як поход містом або Школа танцю про участників фестивалу,“ інформовав манажер ПУЛЬС-у Осиф Михалчін.

Князь Лаборець у Міджілабірцях

19. юла 2009 учні Основной умелецької школы Александра Любимова у Міджілабірцях під веджінем директоркы школы Мґр. Людмілы Штецової приправили програм музики, співу і умелецького слова, посередництвом котрых представили публіці особность легендарного князя Лаборця, владаря карпатських Русинів, котрый був заятый старомадарьскыма войсками праві у локаліті днешніх Міджілаборець і прямо над ріков Лаборець був завішений. Як ріка, так і місто дістали по владарєви своє мено. То іншпировало школярів представити далшу визначну особность в салі дому культуры в рамках 3. річника проекту *Великы Русины*, котрый теперь ніс назву *Князь Лаборець і Міджілабірці*. Культурный програм, окрем 40 школярів і їх родічів, збогатив русиньскыма співанками і домашній фольклорный колектив *Камяна*.

Хочете штудовати русиньскый язык?

Хто має інтерес штудовати русиньскый язык і літературу од академічного року 2009/2010 на Пряшівській універзіті в Пряшові, може собі іщі дати пригласку на Факулту гуманітних і природных наук ПУ (адреса: Fakulta humanitných a prírodných vied, Ul. 17. novembra č. 1, 081 16 Prešov) до 15. септембра 2009. В рамках II. кола вступных экзаменів ФГПН ПУ приймає пригласку на денне бакаларьске штудіум учительства русиньского языка і літературы в двох комбінаціях: з анґліцькым языком і літературов і словацькым языком і літературов. На каждую комбінацію факулта планує прияти по 10 студентів. Подробнішы інформації мож найти на <http://www.fhprv.unipo.sk>. -р-

День культуры в Кленовій

19. юла 2009 было Свято культуры у Кленовій (окр. Снина), в рамках котрого у богатім культурнім програмі выступили: музична група Яна Магуры, женьскы співацькы колективы Старинчанка, Кленівчанка і Дуга, вокально-інструментална група Дукал і соліста Николай Петрашовскый, але не хыбовало ани гуморне слово в інтерпретації народного росповідача Йожка Йожкы. Шестый річник свята у Кленовій був успішний і богатый, наперек тому, же село в сучасности вынакладать великы інвестиції на реконструкцію основної школы, яка буде стояти 370 тисяч євр.

Свято благореченого П. П. Гойдіча на Словакії

22. юла 2009 в катедралнім храмі св. Яна Хрестителя в Пряшові было архіерейске одпустове свято на честь благореченого пряшівского епископа-мученика, Русина – Павла Петра Гойдіча, ЧСВВ.

Архіерейску святу літургію одслужив пряшівскый архієпископ і митрополита Грекокатолицької церкви на Словакії, Монс. Ян Бабяк за участи емерітного пражского помічного епископа Яна Евгена Кочіша, протосінкела кошыцького епископства Владіміра Томка і 50 далшых священників. Катедралный храм був повный путників нелем із Пряшівской епархії, але і з інших парохій архієпархії. З голіміов выступив ректор Грекокатолицької богословской семінарії благореченого П. П. Гойдіча в Пряшові, Марко Роскош. „*Треба в жывоті спознати, же Бог є любов. А в тім є нам барз добрым прикладом праві благореченый Павел Петро Гойдіч, котрого жывоит быв споєный з Божов любовов, што підкреслив і у своїм епископскім геслі – Бог є любов, любме го,*“ повів М. Роскош. На кінцю свята був молебень к благореченому П. П. Гойдічови в каплічці при ёго тілесных остатках. Приговорив ся і владыка Ян Бабяк, котрый підкреслив, жебы сьме ся з Божов помочов снажыли приподобити к ёго жывоит, в якім знав одпущати і любити. Не тужыв по помсті, не одсуджовав і не судив інших, був покорным. То є путь і про нас, ёго обдивлятелів.

Літургію своїм співом спроваджав Катедралный хор св. Яна Хрестителя з Пряшова під веджінем Валерії Гріцової.

Русиньскый театр на фестивалі в Італії

23. юла 2009 драматічний колектив русиньского професіонального Театру Александра Духновіча (ТАД) у Пряшові в таліаньскім місті Чівідале дел Фріулі (в просторах одной з містных церьковлей) на міжнароднім театралнім фестивалі Маттелфест 2009 выступив із гров словацького драматіка Карла Горака *Ла Музика*.

„*Є то престижна акція а наш театр ся на ній із своєв творчостєв презентовав зась по десятих роках. Организаторам сьме понукли три гры а они собі vybrали Горакову Ла Музика, котру з нашыма герцями наштудовав у 2001 році режісер Растіслав Баллек,*“ повів директор ТАД Маріан Марко. Іде о ориґіналу словацьку драму, котра на судьбі одной родины захоплює події скоро цілого 20. стороча, враховано двох світовых воєн і періоду комуністичной тоталіты. Интересным на ній є, же музика, котра є вообще поважована за средство гуманізації людства, ся в тім випаді стає траґедіов цілої родины. З гров герці выступили в русиньскім языку і ей текст був тлумаченый до анґліцького і таліаньского языків. В театралній грі выступили: Василь Русиняк, Людміла Лукачікова, Владіміра Брегова, Евгений Либезнюк і Любомир Миндош. Сцену вытворив Штефан Гудак а музику ку грі скомпоновав Норберт Боднар.

Архіерейскый одпуст на Буковій Гірці

1. – 2. августа 2009 був ахіерейскый одпуст – Преображеніє Господа на Буковій Гірці (окр. Стрпків), який мать довгорічну традицію. Тот послідній зачав ся у суботу пообіді молебенём к Господу Ісусу Хрїсту, пізніше продовжовав одпуст вечурнєв з літургіов, дале Службов Божов, аґапе, акафістом, повечеріом і скінчів ся день Ісусовов молитвов і молитвов псалмів. У неділю рано зачав молебень к Пресвятій Богородіці, потім была утрєня а кулмінаціов была архіерейска Служба Божя, котру одправляв за участи многих священників владыка Ян Бабяк, СІ, пряшівскый архієпископ і митрополита Грекокатолицької церкви на Словакії. На конець Службы Божой было мірованя.

НАРОДНЫ НОВИНКИ

48 Prešov, SR. Tel.: 051/772 56 29. Передплатне на рік 8,50 €, до сусідніх штатів – 21 € або 29 \$, до загранича поштов II. кл. 39 \$ або 26 €, поштов I. кл. 44 \$ або 30 €, заплатити мож і в редакції, банковым переводом або поштовов поукажков на ч. рахунку 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, робочка Prešov. Регістрачне ч. МК SR 417/91, МІС 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: www.rusynacademy.sk,
<http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2